

Annie Vreeland

Belooning

Het huisje staat achter een dijk en is door een groot bleekveld omgeven. Gré Bergman heeft juist de wasch daarover gespreid. Blank dekken de lakens het groene tapijt, bonter zijn de kieltes en schorten. De zon speelt er goud overheen, en blauw is de stralende hemel, waartegen in de verte de gore stoom uit fabrieksschoorsteen kringen.

Gré's gezicht is behuild. Meestal is dit zoo, wanneer de waschdag weer aanbreekt. Het huwelijk heeft niet aan haar verwachting beantwoord. Ze was verstelnaaister in deftige huizen, waar ze de machine wel een heelen dag ratelen deed, maar de maaltijden haar tijdig werden gebracht en ze toch bleef de dame; — toen ze Bergman's aanbod ontving. Machinebankwerker was hij. Ze zouden in een vrij huisje gaan wonen, een kwartiertje van de fabriek, waar Bergman werkte. Gré verlangde er naar, vrij te komen van lastige en bedilzieke dames. Maar toen ze het bescheiden loon van Bergman uitgeven ging en een jaar na hun huwelijk Karelte hun gezin kwam verrijken, begreep ze wel, dat ze de uiterste zuinigheid moest betrachten, om zonder schulden en knap door het leven te komen.

Toen begonnen de huilbuien. Op drukke dagen liep ze met oogen, rood omrand door het schreien. Bergman leerde het af, haar te troosten. Hij kende vrouwen van zijn collega's, die zes en meer kinderen verzorgden van bijna hetzelfde weekloon, en lachten om de zorgen en moeiten. Maar dat

waren ook buitenmeisjes van orgine, zocht hij voor Gré's slappere houding excuus. En zijn vrouw was een dame, gewend in fijne huizen te naaien. Hij mocht nog blij zijn, dat ze hem, den arbeider, die thuiskwam, zwart van stof en zweet door het werken, wilde hebben. Hij deed zijn best, het werk, zooveel hij kon, voor Gré te verlichten.

Dik werd een jaar later geboren. Zijn komst verzwaarde de last van Gré's leven, hoewel vroolijkheid de babytrekken al stempelde.

„Twee jongens, een man en een huishouding, 't was voor haar zwakke krachten te veel,” klaagde ze.

Ze zag niet, als haar man deed, naar Boven en wroette maar steeds in het teveel van háár zorgen.

De kinderen groeiden, bemorsten hun kieltes en zij moest ze wasschen.

Onwillig vaak luisterde ze, wanneer haar man na de maaltijden las uit den Bijbel. Zelden ging ze ter kerk, 's Zondags was ze te moe, om het eind te gaan naar het dorp. En dan waren er ook nog wel kleine kleedingkarweitjes te doen.

Bergman ging 's morgens alleen, soms, als het mooi weer was, bleef hij 's avonds met Gré en de jongens in 't bleekveld. Of hij speelde op 't orgel, dat hij erfde uit zijn ouderlijk huis. 't Instrument was wel eens onzuiver, maar Bergman nam het zoo nauw niet met klankzuiverheid. Als zijn handen de dank maar uit de toetsen wisten te halen, die in zijn hart woonde om de gave van 't leven.

Met open mondje, en oogen, groot

van verbazing, luisterde Karel naar de muziek. Die zelfde belangstelling had hij ook voor het spel van den kerkorganist. Verrukt was hij, toen Bergman doortrappen bleef en hij met zijn vingertjes de toetsen indrukken mocht. Muziek, hij maakte muziek!

„Als je groot bent,” zei Bergman, „zal ik je leeren, hoe je op een orgel moet spelen.”

Maar eerst kwam de school. 't Was wel leuk in één klas te zitten met de kinderen, die hij kende uit het dorp. Doch als hij thuis kwam, verscherpte het contrast tusschen moeders verdrietig gezicht en de opgewektheid van andere menschen. Het beeld der schreiende, altijd klagende moeder grifte zich diep in zijn zieltje. En hij piekerde op kinder manier, wat toch wel de oorzaak kon zijn van dit altijd aanwezig verdriet.

Op een avond vernam hij onverwacht het geheim. 't Was in den winter, de bedsteedeuren bleven wat verder open dan anders, om de kachelwarmte binnen te laten. Karel werd na een kort slaapje wakker. En toen hoorde hij moeders klagende stem zeggen aan vader: „Ik ben te zwak, om zoo hard te werken, en ik ga nog dood voor mijn tijd.”

Die woorden verschrikten Kareltje hevig. Hij hoorde vader wel zeggen, dat dit niet kon, omdat God beschikte over het lot van de menschen en het leven houdt in Zijn hand, maar dit begreep hij veel minder, dan de klacht van zijn moeder.

Lang lag hij wakker, tobde, wat hij kon doen om het gevaar af te wenden dat dreigde voor moeder. Den volgenden dag verliet hij na schooltijd vastberaden het spel met de jongens. 's Winters schildte moeder 's avonds de aardappelen vast voor den volgenden dag. Hij klom naar den zolder, waar de winterprovisie bewaard werd, 't aardappelmesje gristte hij weg uit de keuken. Een voorgevoel zei hem, dat hij maar eerstbewijzen van zijn kunde moest geven, vóór hij moeders toestemming vroeg.

Geduldig begon hij voorzichtig te schilfen, pitte de aardappelen, zooals hij moeder zoo dikwijls had zien doen. De geschilde stalde hij uit op een krant. Eerst vielen de schillen wat hoekig, maar de bezigheid wende, en al werden zijn vingers wat stijf, de schillen verlieten steeds dunner de vruchten.

Toen hij eindelijk dacht, „een maaltje” te hebben, droeg hij het resultaat van zijn arbeid in een bak naar beneden.

Gré stond eerst wat beteuterd. Maar het standje kwam niet over haar lippen; zóó klaar stond blijde verwachting op het kindergezichtje geschreven, dat ze hem prees over zijn vlijt en toestond, dat hij elken dag in de keuken dit mocht verzorgen.

Handig wist Karel het terrein van zijn hulpvaardigheid grooter te maken. Hij schuurde lepels en vorken, poetste het koper, tot hij zijn eigen bezweet gezicht in den glans weespiegelen zag.

Dik trok zich van Karels genoegen niets aan. Hij speelde zijn vroolijk spel in de weiden, oversprong met zijn makkers droge slooten en greppels en bracht altijd lach en vroolijkheid thuis. Dan kneep het Karel wel eens pijnlijk van binnen, zooals het hem pijn deed, als vader speelde op 't orgel en hij bedacht, dat hij wel nooit die mooie muziek leeren zou. Want als hij van school ging, dit stond bij hem vast, ging hij direct met vader naar de fabriek, werken en geld verdienen voor moeder.

Het was zijn groote, stille belooning, als Gré een heele week niet gehuild had en soms even lachte. Ze begreep niet, dat haar klagende houding het kind voor zijn leeftijd ouwelijk maakte en zijn jeugd verschrompelen deed.

Bergman vermoedde het wel. 't Deed hem leed om den jongen. Maar iets in de vastberadenheid van het kind weerhield hem, den jongen in zijn ijver te dwarsboomen.

Meester Valk gaf aan de kinderen zangles. Hij dacht er over, hoe zuiver het maatgevoel van de jonge Bergman

toch was. 't Was voor hem, gewezen stadsonderwijzer, dikwijls beproeving, les aan de dorpsjeugd te geven. Hun dialect stoorde zich niet aan taalzuiverheid en met hen te leeren rythmisch te zingen, begon elk lesuur opnieuw.

Maar Karel bleef in de maat, dikwijls moest hij alleen zingen, als voorbeeld der klas.

„Wat moet je worden?” vroeg meester Valk, toen ook Karel de school ging verlaten.

„Ik ga naar de fabriek,” vertelde de jongen trotsch. — „Naar dezelfde, waar m'n vader ook werk.”

Meester Valk zag peinzend naar het vroeg oude jongensgezicht. Er waren nog veel toestanden in 't dorp, die hem schrijnden. Jammer van Karel, dat zijn leven tusschen grootere, misschien ruwe menschen al direct ging beginnen.

„Is dat je eigen keus?” vroeg hij dringend.

Een fel rood overtrok het bleeke jongensgezicht. Meesters vraag raakte aan het diepste verlangen, dat hij met geweld onderdrukte. Hij zag het eenvoudige orgel, waarop vader altijd nog speelde, en het liefste, het allerliefste wilde hij leeren óók op een orgel te spelen en dan, later in de kerk, bij de psalmen te spelen, zoo mooi, als de organist in hun kerk het kon.

Maar moeder, die kon zijn hulp niet missen. Studeeren was kostbaar, hij moest geld inbrengen, niet uitgeven. Zijn mond verstrakte. De kleur trok weg uit zijn even opengedoken gezicht.

„Ja, meester, ik ga 't liefst naar de fabriek.”

Als een groote man stapt Karel naast Bergman op den weg naar de fabriek. Daarbinnen dreunen machines den harden zang van den arbeid. Bergman piekert, direct zal de jongen een nieuw leven ingaan, een ruwer, dan hij gewend is. In drukke dagen wordt dikwijls gevloekt bij het werk, in slappere tijden sociale verhoudingen op een wijze

besproken, niet voor kinderen geschikt.

Als knaap werd hij op dezelfde wijze aan dit alles gewend, maar het schijnt hem, of Karel fijner besnaard is en meer door het veranderde leven zal lijden. Dertien jaar is hij pas, en altijd zoo ernstig, heel anders dan vroolijke Dik.

Hij zegt aan Karel, dat deze in de fabriek nooit het derde gebod moet vergeten, ook al doen anderen dit wel.

Je zult vloeken en leelijke woorden hooren bij 't werken, maar nooit daar aan meedoen?

Karel geeft de belofte, die hem niet zwaar valt. Hij houdt immers van 't mooie, als een man voelt hij zich, nu vader zoo met hem praat. En nog meer voelt hij zich volwassen, wanneer hij Zaterdag het reeds verdiende zilver in moeders hand telt. Gré lacht, en dit lachje is zijn grootsche belooning.

Dik, vroolijke Dik, houdt ook van muziek. En hem laat meester Valk zoo maar niet los. Hij belooft hulp en steun aan zijn ouders, als Dik mag studeeren, en bezorgt hem een baantje, waarbij voldoende tijd overblijft voor voorloopige studie.

Als Karel dit hoort, beleeft hij een wilde smartavond. In het weiland, achter een hooistapel, snikt hij luid zijn verdriet uit.

Zijn handen zijn eeltig geworden. Uiterlijk heeft de fabriek hem gestempeld, al heeft ze hem innerlijk niet kunnen verruwen. En nu zal Dik krijgen, wat hij zelf zoo vurig begeerde. De jalouzie brandt in zijn hart, hij haat de fabriek en verdraagt haar alleen, omdat hij elke week vier blanke guldens aan moeder kan geven. Die gedachte bejaart zijn verdriet. Want het loon voor zijn offer is, dat moeder zelden meer huilt en zelfs vroolijk kan lachen. Als hij maar vasthoudt aan haar veranderde beeld, zakt de woede van binnen.

Dik heeft een meisje en vertoont aan het heele dorp zijn geluk. Hij geeft les in de dichtbij stad en studeert zelf

nog verder. Zijn verschijning contrasteert scherp met Karels figuur, waarop harde arbeid het stempel gedrukt heeft.

De menschen in 't dorp bespreken met elkaar dit verschil. Dik is om zijn vroolijkheid bij hen bemind.

Dat er in den eenen broer toch zoo veel meer steekt, dan in den ander. Karel weet van dit fluisteren wel. Dan glimlacht hij bitter. Maar moeders fleurig geworden gezicht neemt de bitterheid weg en hij blijft gaan zijn gang naar het werk, dat hij niet liefheeft, maar dat zijn arbeid de eerste week al betaalde, en hem nu iedere Zaterdag vijftien gulden oplevert.

Hij denkt aan geen meisje. Moeder is alles voor hem, al schenkt ze hem geen bijzondere liefde. Ze neemt zijn zorgen als van zelfsprekend aan, en hij schenkt ze haar op dezelfde manier, alleen de belooning vragend van haar glimlach.

Een ongeluk gebeurde aan de fabriek. Karel stond dicht bij het snel draaiende vliegwiel van een machine in droomen verzonken. Hij beleefde dit wel eens eerder, dat de machinezang hem deed denken aan een wereld van andere klanken. En soms, voor seconden maar, gaf hij toe aan die lokking.

Nu heeft iets hem gegrepen, hem meegesleurd, rondgeslingerd, hij voelde even een ontzettende pijn, dan is hij gesmakt in een hoek van het machinegebouw. Hij merkt niet meer, dat kameraden zich over hem buigen, dat hij wordt weggedragen, gewasschen van bloedsporen en met doorzichtig blank gaas wordt verbonden. Roerloos ondergaat hij het zorgen en roerloos is hij, als hij bij Gré thuisgebracht wordt. De dokter vermoedt, dat zijn hoofd inwendig gekneusd is. Als door een wonder zijn geen ledematen gebroken, maar ver weg is het bewustzijn, de arts weet niet, of het terugkeeren zal.

Gré zit als wezenloos naast de bleeke gestalte. Wat bloed uit een hoofdwond kleurt rood het verbandgaas. Haar hou-

ding, die de laatste jaren aan veerkracht wel heeft gewonnen, doet weer denken aan de vroegere, altijd schreiende Gré.

Het is, of ook het stil-witte gezicht haar aan die jaren herinnert. En de lange rij kleine attenties, die deze bleeke man haar als kind reeds bewees, stelt zich nu voor haar. Ze schudden haar op uit de rust, ze groepen zich om haar, ze ziet de ontbering van vreugde, die het kind om haar vrijwillig verdroeg.

Eindelijk, eindelijk vindt ze in zich zelf egoïsme. Een egoïsme, dat haar terneer slaat. Want ze ziet nu ook: als ze maar de hand van een sterke God had gegrepen, zou dit jonge leven niet zoo zwaar belast zijn geweest. Als ze maar niet alleen naar beneden gestaan had, zou ze de levenslast lichter hebben gedragen en meer zon in haar gezin hebben verspreid.

Ze huilt, maar nu zijn het tranen van schuld. Bergman is naar de stads-apotheek met een recept, voor 't geval Karel bijkomen mocht. Tranen vallen op de roerlooze handen, hard van het werken, van arbeid, het eerste om haar.

Als hij maar weer bijkomen mocht! Dan zou zij hem verwennen, hem zonder klagen verplegen, verzorgen. Maar niets verandert in het witte gezicht, en als Bergman terugkeert, zitten ze stom bij elkaar, met in hun harten een zucht naar den hemel.

Het is, of Karel zijn muziekdroom voortgezet heeft. Na dien smak werd het donker voor hem, de machines verdwenen, maar in zijn hoofd suist de muziek, alleen, hij zelf ligt gebonden en kan aan die klanken geen uitdrukking geven. Het is, of hij ontzettend ver weg is van al het bekende. Doch langzaam, heel langzaam wordt hij daar weer teruggebracht, als de machteloosheid van zijn oogleden wijkt en weer geluid in zijn ooren doordringen kan, is het eerste, wat hij verneemt, het gesnik van zijn moeder.

Het verschrikt zijn terugkeerend be-

wustzijn. De oogen houdt hij gesloten. Alles is nog zoo vreemd in zijn hoofd. Hij is de herinnering kwijt, aan wat met hem gebeurde. Tot hij, flauw, weer weet van zijn droomen bij de machines en begrijpt, dat hij meegesleurd werd en zijn bewustzijn verloor.

Weer vangt hij het droevige snikken. En het gaat als een pijn door hem heen: moeder huilt, omdat hij nu niet kan verdienen. Hij heeft haar nooit anders gekend, dan in verdriet om zichzelf, en met het oude kinderverlangen, dit te verlichten, opent hij moeilijk zijn oogen en fluistert: „stil maar, moeder, misschien ben ik wel heel gauw weer beter.”

Hij begrijpt het niet goed, dat zijn handen met bevende kussen worden bedekt en de stem van zijn moeder, zoo

innig, als hij die nooit heeft gehoord; stamelt: „O Heere, ik dank U, dat Gij mijn jongen liet leven.”

Langzaam, heel langzaam dringt het door in zijn zwakte: „Moeder huilt niet om het verlies van zijn geld, ze huilt om hém.”

Nu is het niet erg, dat de machine hem meegesleept heeft. De bevende greep om zijn handen wordt vaster. Zijn moeder spreekt woorden, die haar aanklagen en hem verrukken, al verstaat hij ze niet eens allemaal zuiver. Maar dit ééne gaat hij begrijpen: moeder heeft iets gepeild van zijn zorgen en liefde voor haar, en dit is hem het offer waard van zijn leven; het legt op zijn verbonden gezicht een vreugde, die het eindelijk jong maakt.

